

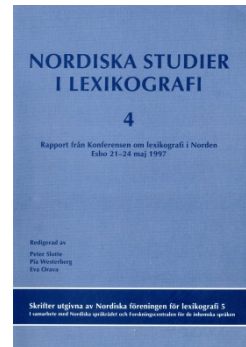
NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel: Ordböcker i svenska ur finskspråkiga studenters synvinkel

Forfatter: Kaj Wikström

Kilde: Nordiska Studier i Lexikografi 4, 1997, s. 423-430
Rapport från Konferens om lexikografi i Norden, Esbo 21.-24. maj 1997

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Kaj Wikström

Ordböcker i svenska ur finskspråkiga studenters synvinkel

The article is concerned generally with the difficulties faced by Finnish learners of Swedish, particularly at university level, in extracting lexical information from dictionaries. To what extent are dictionaries compiled to satisfy the needs of those studying Swedish? The background to this question is the results of a survey carried out among Finnish high school pupils.

More specifically, the article examines, as a set of examples, the ways in which various dictionaries indicate syllable length. It turns out that a lack of consistency is surprisingly common. Students who are learning Swedish without a teacher need, but frequently fail to get, a clear indication of vowel or consonant quantity.

Keywords: Finnish learners of Swedish at university level, lexical information, dictionaries, indication of syllable length.

Inledningsvis

Artikeln behandlar mer allmänt frågan om hur finska inlärare av svenska särskilt på universitetsnivå lyckas tillgodogöra sig de lexikaliska uppgifter som ordböcker förmedlar. Hur generellt kan man tänka sig att ordböcker utarbetas för att tillgodose också de behov svenskelever har? Frågan ställs mot resultaten av en enkät bland svenskstuderande (Luukkainen 1991).

Mer specifikt betraktas som ett exempel fält markeringen av stavelsekvantitet i olika ordböcker. Det visar sig då att bristen på konsekventa principer är överraskande stor. I synnerhet inlärare som vill lära sig mer svenska på egen hand får i många fall inte klart besked om vokal- eller konsonantkvantiteten. (Se en grundligare behandling av denna fråga Wikström 1993.)

Studenternas ordbokskunskap

Över hälften av de tillfrågade studenterna hade inte fått någon undervisning i ordboksanvändning. Något överraskande brukas tvåspråkiga ordböcker mest i första årskursen. Orsaken till att användningen av dessa ordböcker minskar under studieåren kan till en del bero på förbättrade språkkunskaper. Trenden är den motsatta i fråga om enspråkiga ordböcker.

Studenterna listar sina orsaker till att anlita ordböcker i viktighetsordning såsom följer:

- för att översätta
- för att skriva svenska
- för att läsa svenska
- "För ro skull"
- för att söka efter betydelser
- för att finna "grammatiska drag" och kolla rättstavning
- för att leta efter uttal eller historiskt ursprung.

Vad man kan lägga märke till är att den kategori jag särskilt intresserat mig för i den specifika delen av min artikel, dvs. uttalsmarkeringar, kommer sist på studenternas lista. Ändå tror jag inte man kan kalla den oviktig.

Vidare kan noteras att ordböckernas bruksanvisningar läses mest i årskurs 1, då nästan hälften (44%) av studenterna säger sig läsa dem ibland.

Studenterna är ganska, en del mycket missnöjda med ordböckernas informationsinnehåll. Orsakerna till missnöjet är skäligen blandade och vissa av argumenten kan knappast beaktas i det framtida ordboksarbetet heller. Eller vad sägas om följande smakprov:

- det fattas ord
- symbolerna är svårtydda
- det finns för få bruksexempel
- det förekommer brister i uttalsangivelserna
- det borde finnas användningsregler för alla orden och deras synonymer.

Såsom ses lyfts uttalsangivelserna i detta sammanhang ganska högt på prioriteringslistan.

Slutligen anses enspråkiga ordböcker i gemen vara bättre än tvåspråkiga och bland orsakerna nämns:

- bättre användningsregler
- synonymmarkeringar
- fler och bättre exempel
- fler idiom
- fler prepositionsuttryck
- det rikssvenska inslaget.

Summa summarum tycker enligt enkäten våra finska studenter att ordbokskunskap är viktig.

Om svenskans stavelsekvantitet

Den allmänna kvantitetsregeln för svenskan har getts olika utformningar. Gårding (1974:27) försöker säga det möjligast enkelt: "Vokalen är lång om ingen eller högst en konsonant följer inom samma morfem, annars är den kort". Melin (1985:79) anger flera regler, såsom: "1. Det är endast betonade stavelser som markeras, och detta endast då vokalen teoretiskt sett kan vara både lång och kort. 2. Man låter två konsonanter visa att den föregående vokalen är kort. Betonad vokal som följs av endast en konsonant är alltså lång." Anmärkningsvärt nog är nämnda lingvisters bedömningar av grundregelns eller -reglernas täckningsgrad motsatta. Efter att ha nämnt att beskrivningssättet kanske inte är helt tillfredsställande tycker Gårding dock att det för pedagogiskt bruk är bra, "bland annat därför att det har stöd av stavningen (med inte alltför många undantag [sic])". Enligt Melin däremot "vimlar systemet av undantag".

Övriga ordböcker primärt avsedda för svenskar följer i stort sett de generella regler som formulerats ovan i mer eller mindre likartade ordvändningar. I sin åtminstone vid främmandespråksundervisning nyttiga *Handbok i lexikografi* formulerar Svensén (1987:60) principen så här: "I svenska ordböcker för svenskar är det i de flesta fall tillräcklig uttalsinformation att i uppslagsordet visa accentens plats, eftersom vi i oss har "inbyggda" vissa regler för accenttyp och vokallängd." Han menar vidare att "icke svensktalande saknar dessa förutsättningar" varför "det inte räcker med enbart markering av betoningen". Kort vokal behöver enligt Svensén inte markeras för svensken

eftersom han lär uttala automatiskt rätt enligt den allmänna regeln om mer än ett konsonantljud följer.

Stavelslängden i svenskan kan således inte härledas bara med så entydiga regler som en del infödda kanske aningslöst tror; så mycket torde ha blivit klart av det föregående.

Trots allt tycker man att ordböcker borde uppge åtminstone de allmänt förekommande valmöjligheter som föreligger i fråga om V:C eller VC: vid ett antal frekventa ord. Enligt Elert (1964:38 f. och 1970:53 f.) varierar uttalet vid vissa ord så att vi kan välja mellan vokal- eller konsonantlängd i ord såsom *koka, ropa, sopa, opera, romare, forti, kort, mortel, ort, vari, best, blåst, test, köpte, sålde, gjort, onsdag*. För mig och de informanter jag anlitat verkar listan vara alltför lång, men det måste väl ha varit möjligt med olika uttal i olika delar av språkområdet.

Ordböckernas principer

Svenska Akademiens stora vetenskapliga ordbok (1898-) är i regel exemplariskt grundlig också i det här relevanta avseendet, se t.ex. *bark* [*bar⁴k*] (-B322-) och *barm* [*bar⁴m*] (-B342-) men *barn* [*ba⁴rn*] (-B350-) (bandet är från år 1906). Vi upplyses alltså om huvudtrycket med siffran 4 som genom sin placering samtidigt anger att vokalen är huvudregelmässigt kort i *bark* ('parkki') och *barm* ('rinta') men förlängd framför *rn* i *barn* ('lapsi'). Nackdelen pedagogiskt och praktiskt sett, särskilt med tanke på svenska som andra eller främmande språk är förstas att ordboken inte är särskilt lätt tillgänglig och att ordartiklarna i många fall är tiotals år gamla. Dessutom har man ju inte hunnit längre än till bokstaven *s*.

Nusvensk ordbok av Östergren (1919-1972) följer enligt anvisningarna i slutet av sista bandet den allmänna regeln, då uppgift om kvantitet "ofta" ansetts onödig. "Längd och betoning anges i den mån det behövs i regel genom längdtecken *över* lång huvudtonig vokal (Brd, Vokl) och accentstreck *efter* kort huvudtonig vokal (Ala'rm, Elefa'nt)." Accentueringsmarkeringen är speciell och numera lätt vilseledande. Värre är att behovsprövningen av markering överhuvudtaget förefaller tämligen godtycklig. Av t.ex. orden på *-m* markeras åtminstone *dam, kam, lam, glam, slam, dram, fram, gram, kram, stam, fem, gem, hem, rem, slem, lim, rim, sim, stim, trim, dom, lom, rom, som, blom, from, dum, rum, krum, stum, grym, kläm, dröm, ström*, medan bl.a. *gam, ram, stram, lem, vem, tom, krom, tum, plym, präm, bräm, kräm, söm, töm, öm* lämnas omarkerade. Ett litet stickprov på *-n* visar att *gin, han, hon, in, man, mun, son* markeras och att *en, min* behandlas utförligare med även regional begränsning, medan *fan, van, gran, plan, ben, len, ren, fin, pin, vin, ton, län, lön* inte markerats.

Elfte upplagan (1986) av Svenska Akademiens ordlista (SAOL) är mycket sparsam med uttalsanvisningar och säger följande med hänvisning till tryck och kvantitet: "Huvudtryck markeras med accenttecken (´) efter vokal för att ange lång vokal, t.ex. *civil* (-i´1), och efter dubbelkonsonant eller konsonantgrupp för att ange kort vokal, t.ex. *citadell* (-ell´)." Såsom vi skall se betyder "markeras" att det sker ibland. F. ö. kan vi notera att Östergren ovan gjort tekniskt sett nästan tvärtom med sitt accenttecken.

Svensk ordbok (1986) anger först den allmännaste principen för att slippa markera uttal i onödan: "Vi har därför valt att ange uttalet med hjälp av en särskild notation endast i de fall där det avviker från vad man skulle kunna kalla svenskans normala utläsningsregler". Sedan preciserar man: "Den allmänna utläsningsregeln är alltså helt enkelt, att vokalen är lång om i samma ordled finns *en* eller *ingen* slutkonsonant, annars kort". Och sist lovar man sådant man inte håller: "Vid alla avvikelser från reglerna ges uttalsuppgift [...]" (Se nedan brott mot detta vackra löfte. Här kan

man preliminärt påtala att t.ex. orden *bark, barm, barn* står på samma sida utan någon som helst längdmarkering för vokalen i *barn*.) Tekniskt nyttjar man accenttecken på samma sätt som SAOL med det undantaget att det placeras efter första konsonanten efter kort betonad vokal, t.ex. *illus'ter*, jfr SAOL: *illust'er*. Vad som också är av intresse är att ordboken som riktmärke följer "ett reducerat tydlighetsuttal (lexikaliskt uttal)". Prosodiska reduktioner kan med andra ord inte beaktas.

Stora svensk-finska ordboken är en omfattande och modern ordbok som professorn i finska Göran Karlsson svarar för (tre band 1982–87). Först formulerar man den allmänna regeln och kopplar ihop tryck och kvantitet så att huvudtrycket nästan alltid lämnas obetecknat när det faller normalt på första stavelsen, då en tryckstark vokal alltid sägs vara *kort* framför dubbelkonsonant och konsonantgrupp, i andra fall *lång*. Som exempel ges bl.a. *banna, ankare, tal, veke*. Strax därefter framgår av en del exempelord att man valt att i vissa fall markera vokalen lång också före konsonantgrupp, då det sker med punkt strax efter vokalen, t.ex. *a'ln, he'dra, hå'rd, mo'ln, po'rla, sæ'dla, vi'drig, värld*. Likaså har man funnit det motiverat att utmärka kort vokal t.ex. så här: *in', men', sòm', loj', vaj'a, tob'ak, artis't, kalop's, legen'd, anagg'a, kolonn', omkring', barack, galoschr, kapi'el, tentakel*. I några fall ges dessutom förtydligande utläsning inom hakparentes, t.ex. för *tentakel* [-akkel]. Man påpekar vidare att en lång konsonant vanligen bevarar sin längd vid böjning och avledning framför konsonantgrupp men icke framför dubbelkonsonant, t.ex. *sed/el -n -lar* [seedlar], *kal -t* [kaalt]-are, *rakning* [raak-], *men glad -tt* [glatt]-are, *sy -dde -tt* [sydde sytt].

Ordboksmarkeringar i samband med enkeltecknad konsonant

Svenska Akademiens normgivande ordlista, SAOL (upplaga 11, 1986) företer delvis motsvarande inkonsekvenser som Östergren ovan. Vi ser först på slutjudande *-m*.

Regelföljande icke-markering har vi i åtminstone *dam, gam, lam, ram* (i fyra betydelser), *dram, kram* (tre betydelser), *stram, plym, präm, kräm*. Här kan man alltså sluta sig till att vokalen är lång, även om man inte vet det.

Åtminstone följande ord är också ommarkerade trots att vokalen i dem brukar uttalas kort: *kam, slam* (två betydelser), *fram, gram, stam* (två betydelser), *fem, hem, lem, slem* (två betydelser), *rem* (två betydelser, den andra "s. oböjl. ä. enhet för mätning av radioaktiv stråldos"), *vem, lim, glim, rim* (två betydelser), *trim, stim, om* (två betydelser), *blom, som, dum, skum* (två betydelser), *slum, rum* (två betydelser), *krum, tum, stum, grym, kläm, öm, dröm, ström, söm* (två betydelser), *töm*.

Man kan tänka sig några mer eller mindre logiska förklaringar till den ovan exemplifierade inkonsekvensen, som därför är delvis skenbar. Kvantiteten framgår ofta av den angivna böjningsstavningen, t.ex. *dam, -en, -er*, men *kam, -men, -mar*. (Jfr med dubbelkonsonant redan i grundordet *damm*.) Här skulle en kvantitetsbeteckning vara redundant, men ändå nyttig för inläsaren. När böjningen inte ger besked har kanske ordets höga bruklighet motiverat bortfallet av markering, t.ex. *vem, om, som*. Låg bruklighet skulle i konsekvens härmed markeras, såsom skett i fråga om bl.a. specialtermerna *lom, slom, krom, bräm*.

Innan jag granskar andra moderna ordböcker skall vi se på några typexempel i Svenska Akademiens ordbok som visar hur explicit tryck- och samtidigt längdmarkeringen är här. Upphöjd

siffra efter betonat ljud ger önskat besked: *da⁴m*, *ka⁴m*, *gra⁴m*, *kra⁴m*, *re⁴m*, *li⁴m*, *so⁴m*, *om⁴*, *du⁴m*, *ru⁴m*, *ply⁴m*, *gry⁴m*, *kläm⁴*, *krä⁴m*, *dröm⁴*.

LEXIN-gruppens för invandrare avsedda ordbok Svenska ord (1984) ger enligt mina stickprov alltid kvantiteten inom hakparenteser, t.ex. [da:m], [ga:m], [ka:m:], [fram:]. Så även [*blom:kål*], [*fram:*], jfr ovan. Hirvensalo & Hedlunds Ruotsalais-suomalainen sanakirja (1963) har bl.a. *dam* (a:), *gam* (a:), *kam*, *lam* (a:), *glam*, *slam*, *ram* (a:), *dram* (a:), *fram*, *blom*, *from*, *plym* (y:), *kräm* (ä:), *tom*, alltså tydligen en helt konsekvent linje med markering av lång vokal, icke kort (se tvärt emot i Svensk ordbok ovan). Lampén har i sin Ruotsalais-suomalainen (1978) suursanakirja *dam*, *gam*, *kam*, *lam*, *glam* osv., alltså en helt systematisk och samtidigt totalt oinformativ linje med inga markeringar alls. I motsats härtill är Stora svensk-finska ordboken (Karlsson) tackvärt entydig med sina upphöjda punkter efter uttalsmässigt långt *-m* och således kort vokal: *dam*, *gam*, *kam*, *lam*, *glam*, *fram*. Etc. Vid homografi men ej homofoni sätts punkten också efter vokal för kontrastens skull: ¹*gem*, ²*ge^ˈm*, ¹*to^ˈm*, ²*to^ˈm*. (Jfr ovan t.ex. Svensk ordbok.)

Med tanke på inlärare med svenska som främmande språk är det inte tillräckligt med bara ett systematiskt och konsekvent markeringsätt utan kvantiteten borde visas åskådligt nog. I detta avseende kan man betvivla den lilla punktens funktionsduglighet hos Karlsson. Den allra senaste ordboken på området Uusi ruotsi-suomi sanakirja (Collin & Streng 1989) gör det bättre och ger härvidlag mer än den lovar i introduktionen (se ovan). Lång vokal markeras i regel ej före kort *-m* medan kort vokal + långt *-m* skrivs ut mellan hakparenteser: *dam*, *gam*, men *kam* [kamm], *fram* [framm], *tom* [tumm] (kvaliteten ges tydligen med hjälp av finska vokalers ljudvärde). Vid homografi sätts bägge de fonetiska formerna inom hakparenteser: ¹*gem* [ge:m], ²*gem* [jemm, g-].

Förkortade former kan vara besvärliga för inläraren. När man i SAOL slår upp ordet *sen* i dess första betydelse finner man ingen kvantitetsmarkering, bara en hänvisning till *sedan*, där dock parentesens ger klart besked: (senn). Lika tydligt ges (nänn) av *någon* och (sänn) av *sådan*. Svensk ordbok markerar *sen* och *sän* men märkligt nog inte *nän*. Kanske vill man acceptera uttalet med lång vokal? Svenska ord sviker delvis för denna gång eftersom man inte alls upptar den ensamstående kortformen *nän*. Däremot finns t.ex. *nän:sin*, *nän:stans* liksom även *sen:* och *sän:*. Hur svårt det kan vara med bruklighetsbedömningar också i fråga om uttal framgår hos Karlsson i jämförelse med de ovanstående ordböckerna. Karlsson menar nämligen att *nän* är den allmänsvenska och *nän* den finlandssvenska normen (också i fråga om sammansättningarna med *-dera*, *-sin*, *-stans*, *-ting*). För *sen* och *sän* ges den entydiga längdmarkeringen, varför det hos finska inlärare så vanliga uttalet med lång vokal troligtvis härstammar från äldre tvåspråkiga ordböcker, som antingen inte alls upptar kortformen *-nän* – eller inte markerar den: *sen*, *sän*, se Hirvensalo & Hedlund och Lampén. Den nya Collin & Streng ger inte bara notationerna *senn* och *sonn* utan också *nonn* och t.o.m. *nott* som kortform av *något*.

Av orden med *-n*- nöjer jag mig med att granska ett exempel, *ananas*, som i de olika ordböckerna markeras på följande sätt:

- Östergren: *Ānanas* (l. a 'n-ass)
- SAOL: (ann' - el. a 'n-)
- Svensk ordbok: *an'nanas*
- Svenska ord: [an:anas]
- Karlsson: *a'nanas l. an'anas*
- Hirvensalo & Hedlund: *ananas*
- Collin & Streng: [a:'-, ann'-].

Ett plock i ordböckerna bland andra inljudande enkelt skrivna konsonanter visar följande:

- *mögel* kan uttalas *möggel* men oftast anges bara *möögel* (detta beteckningsätt med dubbelkonsonant och -vokal är här som ovan mitt)
- *cykel* uttalas antingen *cyykel* eller vanligast *cykkel*; skillnaden kan bero på regionala eller semantiska orsaker
- *usel* får uttalas *ussel* om man råkar rådfråga en viss ordbok, men mer eller mindre explicit *uusel* i övrigt
- *förstås* kan få läsas ut *förståås* men oftast rekommenderas *förståss*
- *tittel* erbjuder en valmöjlighet mellan *tittel* och *tiitel* även om det förra uttalet tycks vara att föredra
- *hyvel* ger mer eller mindre tydligt *hyyvel* medan *stövel* ger möjlighet till val mellan *stövvel* och det tydiligen något mindre vanliga *stöövel*.

Ordboksmarkeringar före konsonantgrupp

SAOL och Svensk ordbok underlåter genomgående att markera ordgruppen på *-rd*, som undantagslöst har lång vokal: *ord*, *bord*, *gård*, *färd* etc. (Bara *värld*, som ju vid uttalet mer eller mindre tappar *l*-ljudet, markeras.) De tvåspråkiga ordböckerna markerar i regel längden.

Den väl avgränsade gruppen på *-rl* innehåller en handfull ord som alla uttalas med lång vokal, t.ex. *kärl*. Såsom väntat förblir ordet omarkerat i SAOL och Svensk ordbok, vilka dock markerar *porl* och *sorl*, men däremot ej motsvarande verb *porla*, *sorla*. De övriga ordböckerna (med undantag av Lampén) är omsorgsfullare. Med undantag av några specialfall (*herrn*, *förrn*, *noktyrn*) innehåller den större gruppen på *-rn* bara ord med lång vokal. Detta markeras inte särskilt i SAOL eller Svensk ordbok, däremot nog i de övriga (såsom alltid är Lampén oinformativ). Östergren markerar längden flitigt, för bl.a. *barn*, *garn*, *kvarn*, *hörn*, *korn*, *torn*, *järn*, *värn* men konstigt nog ej för *björn* eller *örn*.

I den intressanta kategorin på *-rt* markerar Östergren vokallängd för flertalet ord, bl.a. *art*, *kart*, *fart*, *smart*, *start*. SAOL markerar vanligtvis varken lång eller kort vokal: *art*, *fart*, och inte heller annorlunda för *kvalt*. Vid *start* antecknar man ”kort el. långt a”. Svensk ordbok är svår att förstå sig på. Här finns omarkerade former såsom *art*, *fart*, men plötsligt *ka’rt*, *sma’rt* och åter omarkerat *snart*, *start*, *kvalt*. Svenska ord och Karlsson ger *start*, *vart*, *kvalt* och *svart* med kort vokal, övriga med lång. Hirvensalo & Hedlund har något överraskande *kart* (och *karta*) utan längdmarkering för vokalen.

En spännande grupp inom denna kategori är orden på *-ort* (med antingen öppet eller slutet *o*): *ort*, *fort*, *kort*, *lort*, *port*. Här är markeringarna starkt blandade i de olika ordböckerna, vilket delvis avspeglar den utveckling som pågår. Tendensen tycks vara att modernare svenska ordböcker accepterar eller rent av rekommenderar kort vokal – även i fråga om slutet *o*. Således ger invandrarordboken Svenska ord enbart kortvokaliskt supradentalt uttal – även för *kort* i bemärkelsen ’spelkort’, ’kortti’, vilket torde vara ett s.g.s. helt okänt aktivt uttal i Finland. SAOL föreslår ”kort el. långt o”.

Avslutningsvis

Jag har ovan visat på principer och brist på principer vid ordböckernas markering av stavelselängd. Särskilt inlärare som vill lära sig (mera) svenska på egen hand får i många fall inte klart besked om vokal- eller konsonantkvantitet. Det gäller olika ordtyper med enkelskriven konsonant eller konsonantgrupp, och uttalet kan vara vedertaget eller vacklande, t.ex. *from, bomull; sånt, därför; dom, tom, ananas, cykel; kort*. Det är inte så lyckat när vi i SAOL, som förväntas vara normgivande, och i Svensk ordbok, som har ett modernt datorbearbetat material, på samma uppslag finner *bark, barm* men också *bard, barn* omarkerade. (Lindrig kritik mot uttalsregistreringen i Svensk ordbok framförs av Gun Widmark (1988:167 f.) med bl.a. följande iakttagelse: ”Om första vokalen i ord som *ense* och *enslig* skall vara lång eller kort, framgår inte av ordboken.”)

Vi kan säkert förvänta oss bättre standardisering i nya svenska ordböcker i fortsättningen vad bl.a. stavelskvantiteten beträffar. En svensk uttalsordbok är under arbete vid Svenska språknämnden (se Garlén 1991). Här skall läsaren ”kunna få besked om vilka uttal som bedöms vara de lämpligaste i offentligt tal”. Men man vill inte, sympatiskt nog, i varje enskilt fall föra fram ”en enda uttalsform som den rätta, medan man brännmärker andra”. Vidare kommer uttalsuppgifterna ”att i möjligaste mån kompletteras med uppgifter om bruklighet, stilläge, geografisk spridning m.m.”. Det kan tilläggas att vissa osäkerhetsfaktorer utan tvivel alltid kommer att bestå beroende på de öppna faktorerna i systemet. Således kommer knappast prosodiska eller andra kontextuella eller pragmatiska faktorer att kunna tas hänsyn till i någon högre grad. Eventuellt kan man beakta vissa allmännare kontextuella principer, såsom den att stavelser med någon grad av tryck i regel inte följer på varandra (t.ex. i sammansättningar). Markeringen av böjda, avledda och sammansatta former kan inte göras uttömmande, de ”lösa konsonantgruppernas” påverkan på föregående vokal kommer att vara mindre genomskinlig än de fasta gruppernas. I fråga om de senare kan man däremot vänta sig en ganska vältäckande listning, liksom gällande de problematiska fallen med enkelskriven konsonant, särskilt -m(-), -n(-).

Medan vi väntar på nya ordböcker kan vi rekommendera LEXIN-gruppens Svenska ord åtminstone för finska inlärare av svenska, och i den mån ordet i fråga inte ingår där, Karlssons och Collin & Strengs ordböcker, särskilt vad gäller uttalet av stavelselängd. Vidare ser Ruotsi-suomi opiskelusanakirja av Sarantola & Sarantola (1996) ut att ha ett tämligen mönstergillt system med bl.a. konsekvent streckning under lång vokal, och specialverk såsom Svensk uttalsordlista, utgiven av Forskningscentralen för de inhemska språken (1994) lämnar inte mycket övrigt att önska i de berörda avseendena. Givetvis gäller alltid en behovsprövning bland alla de många val och aspekter praktiskt ordboksarbete innebär, och såsom också enkäten ovan visade behöver inte uttalsfrågor höra till de mest prioriterade. Det hade varit intressant att få se vilka val och prioriteringar Norstedts svenska uttalslexikon av Per Hedelin (1997) fastnat för, men tyvärr har det i det här skedet inte varit möjligt för mig att ta del av detta färiska speciallexikon.

Litteratur

Ordböcker

Collin, Anders/Tauno Streng 1989: *Uusi ruotsi-suomi sanakirja*. Helsingfors: Otava.

Hedelin, Per 1997: *Norstedts svenska uttalslexikon*. Stockholm: Norstedts.

- Hirvensalo, Lars/Nils Hedlund 1963: *Ruotsalais-suomalainen sanakirja*. Borgå: WSOY.
- Karlsson, Göran 1984: *Iso ruotsalais-suomalainen sanakirja*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lampén, Lea 1978: *Ruotsalais-suomalainen suursanakirja*. Helsingfors: WSOY.
- Sarantola, Anja/Tauno Sarantola 1996: *Ruotsi-suomi opiskelusanakirja*. Juva: WSOY.
- SAOB 1898– = *Svenska Akademiens ordbok*. Lund: Svenska akademien.
- SAOL 1986 = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. 11 uppl. Stockholm: Norstedts.
- Svenska ord* (LEXIN) 1984. Uppsala: Esselte Herzogs.
- Svensk ordbok* 1986. Esselte Studium.
- Svensk uttalsordlista* 1994. Helsingfors: Tryckericentralen AB.
- Östergren, Olof 1919–1972: *Nusvensk ordbok*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Övrig litteratur

- Elert, Claes-Christian 1964: *Phonologic Studies of Quantity in Swedish*. Uppsala: Stockholms kommunalförvaltning.
- Elert, Claes-Christian 1970: *Allmän och svensk fonetik*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Garlén, Claes 1991: Svensk uttalsordbok. I: *Språkvård. Tidskrift utgiven av Svenska språknämnden* 4, 25–26. Arlöv: Berlings.
- Gårding, Eva 1974: *Kontrastiv prosodi*. Lund: Gleerups.
- Luukkainen, Tarja 1991: Om lexikografi och bruket av ordböcker, särskilt i svenska. Otryckt pro gradu-avhandling. Joensuu: Joensuu universitet, Institutionen för svenska språket.
- Melin, Lars 1985: Bokstäver. I: Melin, Lars/Sven Lange (utg.): *Läsning*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensén, Bo 1987: *Handbok i lexikografi. Principer och metoder i ordboksarbetet*. Stockholm: Esselte Studium och Tekniska nomenklaturcentralen, Norstedts Tryckeri.
- Widmark, Gun 1988: Svensk ordbok. I: Elmevik, Lars/Mats Thelander (utg.): *Nysvenska studier. Tidskrift för svensk stil- och språkforskning* 68, 165–170. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Wikström, Kaj 1993: Om svenskans stavelsekvantitet och hur den anges i ordböcker. I: Muittari, Veikko/Matti Rahkonen (utg.): *Svenskan i Finland* 2. *Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Jyväskyläs universitet* 9, 253–275. Jyväskylä.